

Boris Greiner
ŽIVOT NA TAVANU*

Petikat, 2006.

Ljeto je, između ostalog, dobro doba jer su tada zreli paradajzi. Pomidori. Pravilno je reći: rajčica. Zvuči kao deminutiv od rajča.

Trenutak za pučku etimologiju - povezuje rajsko i ne zna se kako, ali ipak, podsjeća na crvenu boju. Možda zbog rujno - takvo se vino obično zamišlja crvenim. Ili na primjer, jesen. Ako se to kaže za ženu, mora li ona biti crvenokosa? Ne, rujno kod nje asocira na bujno. No da bi bila bujna, rajčicu treba zalijevati. Voli vrućinu, crveni na suncu, ali traži puno vode. Od jutarnje se rose ne mogu proizvesti ovakvi sočni komadi. Nameće se zaključak da joj je ljudska pomoć nužna. U toj pomoći čovjek ipak ne bi trebao ići predaleko. Važna je mjera, inače se dobije ono što je moguće kupiti i zimi. Možda upravo zbog neizvjesnosti, hoće li čovjek imati na umu da je zalijeva redovito, rajčica se napreže, angažira svoje korijene. Koji negdje na kraju ipak moraju naći traženo; ako ne nalaze, s vremenom odustaju. Baš kao i mi.

S bujnim je ženama problem drugi, one prelako nađu.

Prozori su oči kuća. Ljeti otvoreni, zimi zatvoreni, ali cijelo vrijeme gledaju. Osim kad je jako vruće pa se spuste rolete, onda samo vire. I nema se tada ni što za vidjeti, sunce posmicalo svaku kretnju. Unutra se probija samo jedan rafal koji diže prašinu. Dječak zadivljeno promatra zlatna zrnca pod tankom prugom reflektora u polumraku.

Zabranjeno je pisati po prozorima kad su zamagljeni. Ali tako je teško odoljeti. Iz znatiželje dječak jednom uzima metlu, umače je u bijelu boju i premazuje prozore. I oni se ne ljute, razumiju znatiželju.

Krovovi su im frizure. Samo za razliku od ljudi, kuće imaju krovopokrivača. I kad se crijepovi izližu od kiše, on im stavi nove. U Americi su krovovi ravni, zbog izolacije prekrivaju ih vrućom smolom. Krovopokrivač se tamo zove Rufer Lero. Visoko gore pod širokim čikaškim nebom Lero metlom razmazuje kipuću tintu, stoji na rubu zgrade kao nekad na pramcu broda i viče prema dolje: Još *hota!* Dajte još *hota!*

Kuća cijela opasana balkonom. Kao život kad se malo širi. Kad bi kuća iznenada propala, balkon kao da bi još djelić trenutka ostao. Strašna smrt, propasti u živo blato. Zapravo: zadaviš se. Ali ne u bistrom oceanu. I ne ugledaš, pretvoren u novi život, zraku sunca što lomi se na površini. Jedina je utjeha da to možda ne ide tako. Nego, kako ono kažu – ovdje čangrizavac, tamo svetac. To je tek sumnjivo. Sve je otvoreno, tko zna što nas čeka. Iako nije isključeno da nam se upravo izolira karakterna crta i da smo tamo onda nešto obilježeno njome. Lijepo se probuditi kao cvrčak, ili medvjed, ili divokoza, ili tigar, pa ni golub nije loše. Sve je bolje nego osvanuti kao puran. Tvrdi se da na svijetu najgluplji je on. Njega, recimo, strašno revoltira kad mu se oblak ispusti u stan. To ne može tako, zabaci glavu i dvorištem odjekne protest. Pritom raširi perje da i formalno pojača gest. Šepiri se scenom pravednik u akciji, ne prekida riječ. Palčeve za prsluk, monokl... I neće gizdavi mister zatvoriti kljun čak ni do vrha kad postane mu pun. Grgolji do kraja, već ležeć postrance, naša specijalna crta, žrtva svoje govorance.

Kuća, gledana sa strane. Svima, osim stanovniku, važno je kako ona izgleda izvana. Kao i auto: kako izgleda izvana. Kad ga voziš, onda ga ne vidiš. A imaš ga zato da ga voziš. No, sve skupa ipak nekako mora izgledati. Nije jasno zbog čega vlasti inzistiraju da auto ne smije biti šaren. To zaostaje za trenutnim razvojem civilizacije. Prirodno bi sada bilo da se mora posebno zahtijevati jednobojan automobil.

Preпустimo li se mašti, u nekoj svijetloj budućnosti, u sedamnaestoj internacionali, svi bi mogli biti bijeli. Sve sami bijeli citroeni, bijeli fiati i bijele škode. Bijeli se potoci ljeti ulijevaju u bijele rijeke koje onda teku prema plavom oceanu. Treba misliti i kako nas se vidi odozgo. Recimo da se dogovori na nekom globalnom planu - sva prevozna sredstva da moraju biti bijela. Kao brodovi. I sve se vlasti imaju toga pridržavati. Neka zajednička regula, to je ono što civilizaciji trajno nedostaje.

Dječak se penje po granama oraha u dvorištu. U sezoni kada drvo dostiže visinu kuće. Jednokatnice s uređenim potkrovljem. Daske na podu i dva zidana dimnjaka. Odrediti boju? Što donijelo bi prevagu: zidovi, grede ili crveni folksvagen? Koji parkiran na knjigama sanja uvijek isti san. Da ima sva četiri i novu šoferšajbu. Da ga stanar vozi kroz tavansku gajbu, s puno malih skretanja i jednom autostradom. Od peći do peći. Utori među daskama održavaju ravninu i jureći kraj stolova on hvata brzinu. Uz škripav manevar zaobiđe plinsku konstrukciju i parkira iza bijelog dimnjaka. Ispod žute slike *Il Circo Montona*. Pažnju privlači brojna publika. Na pretrpanim policama sve junak do junaka, to nisu kartonske kutije - oni skaču preko ponora. Pa klepet krila prekida akciju, pterodaktilov se skelet nadvija nad situaciju. Tko zna zbog čega baš sad izgovara se stručno pitanje: kako jegulje mogu biti električne? Smišljanje odgovora uzelo je maha. Folks iza dimnjaka zatvara vrata, putnika pokupio, s jeguljama sâm ostaje tata.

Metempsihoza je riječ koju je u literaturu uveo James Joyce. Slobodnije, moguće je prevesti ju kao preneseno stanje - metne ti psihi. Psiha istovremeno znači i komad namještaja u spavaćoj sobi. Obično dolazi u pratnji komode. Psiha & komoda. Logičan razvoj - komodati psihi: premjestiti je u komotniji položaj. Zabluda, psiha začas zahrče pa ukida i sebe i svoje preneseno stanje.

‘Polako’, usprotivi se lokomotorni aparat, ‘ne odbacujemo *a priori* mogućnost da u manje neudobnom položaju produbljujemo stvarnost. Kamen u cipeli ne pridonosi nestašnom koraku’.

‘Ali ni ići trbuhom za kruhom ne dovodi hodača do elementarnih istina’, ne da se dežurni čuvar željene razine psihe, ‘ulazak u dublju sferu postojanja zahtijeva stanovita odricanja’.

‘Ona ne trpi da joj se nasilu trpaju unutra’, kategoričan je stav abdominalnog pojasa, ‘jesti ne previše, ali da ne kruli, u suprotnom bi mogla pomisliti da joj se proračunato uvaljujemo i staviti dupli zasun. A ako nam je samima sa sobom dobro, možda nam se poželi i pridružiti... Dublju sferu dobiti na poklon?...’

Vječnu diskusiju prekida upad skakavca kroz prozor na mansardi.

Zašto jednom ne početi od konkretnog predmeta? Stol. (Za pod je recimo Cortasar jednom rekao... *to je ono što daje sigurnost našim koracima, a nalazi se ispod lakiranog parketa.*) Stol čini obred našim svečanostima, nad njime visi most sagrađen od naših pogleda. No, kad se zaljubi čovjek gubi pamet. I umjesto da šuti dok na raščišćeni areal stavlja dva prozirna valjka, on govori i previše. Izlijeva i izlijeva, zaboravlja da klimava pačetvorina nije bunar bez dna. Uzalud povlačenje, spužve, krpe, isprike. Nosač čaša, to je obično zlopamtilo. Na primjer u radnoj sobi, on čak vodi zapisnik. Svaku kap, svaku suvišnu rečenicu pedantno bilježi ladičar u akciji:

‘Bespametnik u neprilici, takoreći fijasku, hoteći sve ispraviti, govori bez prestanka, tumači sve smislove, ne stignem ni zapisati, a idiot obilno, još jednom zalijeva mi dasku.’

Kuća bez zidova bila bi nadstrešnica. Oni je čine njome. Štite i ograđuju, ima se gdje presvući. Nitko ne vidi dok se krevelji pred ogledalom. Kad se pusti mašta, ona ne bježi iza horizonta na kojekakve južne otoke po kojima se šetkaju južne princeze. Na sjeveru, u ledenim čipkama Helsingforsa, dvorac je imao i bedeme. Spušten most preko opkopa i spremnog konja u dvorištu. Ako bi Kirsti, sjeverna princeza, slučajno poželjela izjahati. Sresti nekog princa prerusenog u putujućeg trubadura što se klima na magarcu tobož ne primjećujući da nije više sam. Oblak bijele prašine na obzorju navješta opasnost, trubadur odbacuje lutnju, magarac se pretvara u orla, zmaj pokošen pada a on već skladao je baladu o lijepoj Kirsti koju iznenada krađu. Eh, vi princezo, da niste tako čarobni čovjek bi vas osvijestio ćuškom. Nema na sjeveru magaraca. Sve je zamka. Cijeli svijet vam je za petama, zemlja vam viri pod suknju, nebesa žude za osmijehom. Tako stoje stvari, da nema ovih zidova i sam bih se pridružio potjeri.

Jedino na polici vlada nered. Sva oprema koja čini kolotečinu skupljena je s ostalih ploha i smještena tamo. Doznaje se odmah: iz razloga najavljene posjete. Gost tu gužvu već s ulaza primjećuje. Zauzima predviđeno mjesto i započinje predviđene aktivnosti. Sve češće krišom odvaja oči od urednog pisaćeg stola, one klize preko parketa, koturaju se savršenom ravni namještenog kreveta, eto ih nadomak skloništa brižno uklonjene svakodnevnice... Odakle ta smionost, primijetit će ga. Ledenim bičem po obrazu i vječno progonstvo iz tajanstvene odaje. Neželjena gesta zatvara sva vrata, ruši sve konstrukcije... Pozitivan razvoj drži se o niti. Nešto viri iz ladice noćnog ormarića, neka dopisnica... Ovo je kažnjivo i na manje strogom sudu. Srećom vani zalaje pas: u dvorištu je poštar. Domaćica ustaje od stola i prilazi prozoru. Gost koristi priliku, okreće glavu, izdigne se na stolici, trenutak kasnije munjevito vraća u prvobitni položaj, je li primjećen? Osjeća li se to poruga? Odaje li ga izraz krivca?

U svakom slučaju, s policom je svršeno.

Priroda je gotovo cijela okupirana. Oblake drži Majakovski, cvijeće Baudelaire, lišće Prevert, valove Queneau, visoravan Rilke, pustinju dijele Camus i Exupery. Himalaju drži Hillary. Ostala je još samo Marijanska brazda. Nije čudo, očito je lakše donijeti kamen s Mjeseca nego izroniti školjku s njena dna. Putovat će se i kroz vrijeme a njen će pijesak ostati netaknut. Dolje nema ni struja ni oluja. Nema gubljenja i traženja. Prostor praznine kojem se teško prepustiti. A upravo se to očekuje. Oduprijeti se - *primo* - izvanjskoj senzaciji i - *secundo* - intimnoj potrebi za njom. Stopiti s priborom za jelo u zatrpanom slivniku čiju sudbinu ispod oka prate staklenke napunjene solju, šećerom i brašnom.

Otvorili su slavinu, nema zraka, hitno van. Nema veze, ostalo je i nešto slobodnog grmlja pokraj Činovničke livade.

Što se tiče čvoraka, ljeti im je tu jutarnji koridor. Svake zore isto. Spavaju na orahu. Svjetlo dolazi odozgo, prvo uzlijeću oni s najgornjih katova. Razvijaju se u formaciju i pravac Kerestinac. Tko zna što za doručak nude u Kerestincu. Onda kreću ovi ispod. Istim putem. Sinoćnji dogovor?

S brda se spušta pramen magle. Nema problema, sve će se to zapisati. Evo se i gospodin paun probudio. Taj zvuk, glasan i neugodan, ali intonirano kao informacija. Jer netko tako važan daje samo izvještaj o sebi. Ima li ičeg logičnijeg nego još krmeljav izaći u dvorište i svom snagom KIIIIIIAAAAAAOOOOOUUUU. Usput kljucnuti neku pospanu glistu. Siguran u sebe, nemaju ga za *coq au vin*, kao ovoga kojem toleriraju galamu samo dok ne uhvati volumen. Pa i na daleko egzotičnijim točkama, u sultanovoj palači, na dvoru dinastije Ming ili parku obitelji Beckham, to se slikalo ne nalazi na meniju. Negdje serviraju zvečarke, neki jedu čak i grlice, čuli smo i za nadjevene deve, ali nismo čuli za flambiranog pauna.

Maglu rešetaju žuti rafali i lome se u smaragdnom ornamentu.

Telefonski razgovor isprva ostavlja zbunjenost. Koja istražena pod povećalom otkriva tragove trijumfa. Iako prva analiza pokazuje da nikakav poen nije ubilježen. Dapače, čitajući između redaka, razgovor na neki način pokapa ostvarenje jedne mogućnosti. Dobija se dojam da je to bila i namjera telefonskog sugovornika - majstor u odnosima, računao je da već i samim postavljanjem pitanja utječe na razvoj događaja. No, odala ga znatiželja, nije mogao znati da je mogućnost već prije morala biti otklonjena. A kao takav, i ako je dotle potegnuo, znači da je postojala bojazan da se eventualnost ipak ostvari. Teško bi on riskirao izravno pitanje da mu se nije učinilo kako je stvar poprimila oblik vrijedan takve akcije. Što znači da je mogućnost utemeljena. Dakle nije sve tlapnja. Što dalje znači da je ukinuta eventualnost samo prva u nizu. I da samo strpljenje dijeli od pozitivnog ishoda. I da se ono nalazi izvan dosega, ne samo vještine sugovornika, nego i složenijih konstelacija. Odatle tragovi trijumfa.

Dapače, taj je razgovor nužna etapa. Prije ili poslije, on se morao odviti.

Akcija nalik na niz prizora reklamnog filma o banci iz budućnosti. Parking u blizini, kratka šetnja osunčanim pločnikom, skretanje u sjenovitu vežu, uspon na prvi kat, zvono na vratima, kućna atmosfera - izostanak šaltera, gužve i nervoze, upit tajnici za dotičnoga, pojava u pred-soblju mladića suvremena izgleda ali topla pristupa, pružanje formulara, povratak ispunjenog uz okvirno potpitanje o roku - tjedan dana, šest mjeseci?, okvirni odgovor – cca tri tjedna. Silazak na ulicu, prolazak nekih s ruksacima uz komunikaciju stranim jezikom. Blistanje fontana u parku, na uglu topli pereci. Kliznja tramvaja tračnicama još vlažnih od prolaska posade autocisterne. Izvrstan izgled djevojaka u bijelom, zatečenih u aktivnostima regulacije rijetkog prometa bijelih automobila. Na kraju hladna crna bevanda duboko u unutrašnjosti polupraznog lokala uz čak ne odveć preglasnu glazbu. Po želji o još jednoj, ostvarenje.

Odgovarajuće društvo za odlazak u shopping podrazumijeva da ono ima kakav takav pregled umjetničkih ostvarenja dvadesetog stoljeća i dostatno iskustvo ulične katedre. U nedostatku prvog izostaje potrebna asocijacija i nevidljivi prostor koji pri kupnji okružuje ostaje neispunjen nužnim uzajamnim prolaskom misli koji dotičnu radnju unapređuju u sferu doživljaja, te je tako čine izdrživom, dapače ugodnom. Izostanak drugog dovodi do neprijmjenog ponašanja društva prema prodavačici, *ergo* - do sumnje u smisao dotičnog zajedništva. Jer samoj prodavačici, koja uostalom uopće ne mora imati predznanje, gotovo je nemoguće uputiti pogled isprike a da to ne bi automatski značilo i distanciranje od odnosa u okviru kojeg je do ulaska u dućan došlo.

Stvar je neugodnija u slučaju *vice versa*.

Taj je lokal prava svjetska točka. Za jednim stolom tri Amerikanca i jedna odavde. Za šankom Japanka koja govori naš jezik. Upravo konobaru priča kako ju je neki poslodavac otpustio. I da ne zna što će sad bez posla. Jenkiji su vrlo slični, iste građe, plavokosi, preplanuli, jako zgodni. I naša je privlačna. Ulazi novi, opet naš, namigne na ovu za šankom, od jučer je tu... Ona upravo pita konobara da ako svira gitaru zašto onda radi ovdje. 'Ni ja nisam odavde' – odgovori on kao da govori svima, jer to je pitanje izrečeno izravno što ovdje nije baš slučaj a zadire poprilično u intimu jer se tiče onog što najviše voliš a opća je stvar da se od toga živjeti ne može a oni koji su uspjeli su ili iznimno rijetki ili je put do tog uspjeha dvojben no budući riječ o nekome iz drugog svijeta odgovor će biti iskren – 'ovdje sam stranac kao i ti, radim to što mogu. Osim toga ovaj lokal volim, dođem i kad nije moja smjena.'

I u Americi ima sličan lokal, i tamo stranci rade to što mogu. Tamo ulazi messenger Jim. Inače svira mandolinu. Imam točno pola sata, kaže, toliko im treba da prepile šipku koja čuva byke.

Poslije, u Ilici, prohuji Japanka na svom žutom biciklu.

Kao minijaturne zlatne pahuljice lebde čestice prašine još dugo nakon što se prošlo pokraj police kasno poslijepodne. Pod snažnim žutim reflektorom točkice i vlakanca sasvim se jasno vide ispred tamne drvene konstrukcije. Sudeći po brzini kojom se spuštaju, ništa nije lakše od njih. I pero i list i mjehurić zraka padaju brže. Odjednom se zavrtljaju prema gore uslijed neosjetnog gibanja zračne mase odbijene s tko zna koje strane, jer ti valovi nikad sasvim ne nestaju. Zrak je mogao biti uskovitlan još - ujutro - koliko su one lake. I kakva gužva, kao sjevernjak kad zavrti zaspale zvjezdice ispod ulične lampe na periferiji ili čovjek s druge strane zida okrene staklenu kuglu sa snjegovićem. I još više, kao kad se kroz dvogled od ruku promatra kadar široke rijeke, valovi se nevezano burkaju, znamo da svi zajedno negdje i idu, ali to se uopće ne vidi.

Dobro je disati na nos, tamo su sve te trepetljike, blago ne opterećuje pluća. I kad ga se ispuhne, to je još uvijek sve od zlata. Ono postaje tamno, kao i tamne kapi u večernjoj čaši vina. Samo je li taj gutljaj zaslužen, da li se dovoljno izrazilo?

Gledajući kroz zapadni prozor u sedam poslijepodne, kad se dakle sunce već približava zalazu, zamijeti se prozirna bjeličasta izmaglica svojstvenija kasnokolovoškim jutrima. Ustanak sa stolice demistificira predvečernji fenomen: susjed sprema roštilj.

Još uvijek je vruće dolje po selima. No, toplina više nikoga ne plaši, ubojiti rafali što rešetali su prirodu i predmete pretvaraju se u nepresušan izvor zlatne boje. Živo i neživo prestaje zaobilaziti brisani prostor do sjene starog oraha, po poljima kosci tek oko podneva skidaju košulje, ne zamračuju se više revno zorom po kućama prozori.

A izjutra, rosa što tako nemilosrdno raskrinkava fantastične konstrukcije neumornih pletača, ozonom nagrađuje alveole jutarnjih trkača. Koji umjesto da se prepuste i poljima tutnje u iznenadnoj respiratornoj lakoći, važu svaki korak sa zebnjom iščekujući pojavu prvog žutog lista u brežuljkastoj zelenoći.

Većinom se slažu u pogledu kuhinje – da je bolje izbjeći viseće elemente iako je to često nemoguće, da u smislu unutarnje dekoracije najviše ukusa imaju Talijani iako se općenito smatra kako u kuhinjskom dizajnu primat drže Švedi, da dapače postoji i jelo pod imenom švedski stol, no da se iz toga međutim ne može izvesti kako su Skandinavci favoriti i u pripremi jela (i u zagradi se uglavnom slažu u pogledu opće stvari: osim Čeha i Rusa, općenito Slavena, Kineza, Japanaca, općenito Azija, spektakle u svijet gastronomije donose isključivo iz Sredozemnog bazena), budući pravi poznavaoци kakvoću ne procjenjuju vizualno nego olfaktorno, a uspoređivati vonj mariniranja haringi s mirisom češnjaka s maslinovim po sardelama s gradela (*...od kojeg nema sveobuhvatnije informacije o neprocjenjivosti zalogaja koji slijedi*), može rezultirati jedino zaključkom i u pogledu kojeg se rezolutno slažu, a to je da se najveće kulinarske senzacije na svijetu događaju upravo za ovim stolom.

Većinskom bi se mišljenju tada bio u stanju suprotstaviti jedino zagriženi pobornik neke ultranaturalne sekte tvrdeći kako su možda vikinzi u pravu, jer da je možda ipak bolje da jelo ne miriši tako privlačno.

Lontano da occhi, lontano da cuore. Boravak u privremenoj izolaciji unekoliko određuje i fokus piščeva interesa. Okulare njegove literarne znatiželje prestaju zaokupljati motivi udaljene stvarnosti, vidokrug njegova paralelnog postojanja ispunjava potreba za istraživanjem vlastitog slučaja, bez korištenja romanesknog talenta. Budući ipak građanin svijeta, pisca zaustavlja pitanje koristi li to općemu, je li opravdano javno se odavati osobnoj sklonosti? U dilemi između trenutne zanimacije i opće odgovornosti, iskršava pomisao kako je rješenje za brbljivost ograničeni prostor: 10 do 15 redaka. Unutar toga sve je dozvoljeno. Svaka žaba u potoku, svaka čaplja u močvari. Jer, je li to zbilja istina da baš nikoga ne zanima piščeva ljubav prema pticama? Ti čvorci u zoru, dok u brišućem letu nadlijeću prozor, jedna po jedna grupacija... Ta galama izjutra u krošnjama...

Taj žamor udaljene stvarnosti... Razabire li se u njemu nota uvrijeđenosti?... Čuju li se prigovori o prozaičnom obrazloženju?...

Za ime Božje, pa zar boravak u izolaciji nije idealna prigoda za obilazak granica kreativnog prostora? Trenutak istine! Treba li pisac takve trenutke zadržati za sebe? Što će podijeliti ako ne njih? Nije li naša cjelina istodobno i zbroj svih poznatih nam cjelina? I nije li univerzalna težnja širenje svoje cjelovitosti? Slijedom toga, upravo jest odgovornost prema općemu podastrijeti svoj slučaj!

Predstaviti slabost ili nemoć u savladavanju sebe, djelotvornije je u elementarnoj situaciji. Recimo obala na jugu. Nevrijeme u nastajanju. Predvečerje, kuća na osami. Jedna prostorija. Unutra miriše svježe kuhana kava. Svijeća, otvorena bilježnica i zašiljeno pero. Zastor se naočigled približava s horizonta. Kiša je slap kojeg oblaci izlijevaju u more. On je velik, zauzima cijeli vidokrug. More je veće. Promatraču izgleda da je kiše previše. I da ono ispod sve te vode mora biti grumen soli. Golemi grumen. More urla, vjetar tuče, kiša lije, ruka zapisuje. "Navečer trideseti devetog. Uzalud munje sijevaju, uzalud bonace, knjige, teke uzalud. Uzalud godine gladi, svjetla pozornice, odmor od svega. Uzalud istina o nužnosti praznine, uzalud svemirski spektakl, uzalud svemoć pozitivne misli. Uzalud spoznaja da je odgovor u strpljenju, iščekivanje nikad veće. I ukoliko ne dođe, sve je uzalud."

Ona je instruktor vožnje na specijalnoj akademiji. U mjestu se drži da je to licej za bogate nasljednike iz cijelog svijeta. On izlazi iz restorana, sjeda u auto, nepažljivo krene i okrzne parkirani bolid. Šteta je mala, ali kola izgledaju skupo. Ona odmahuje da to nije ništa, izvadi krpu i obriše ogrebotinu. Zatim mu ponudi mjesto kuhara u školi zatvorena tipa. Nedjelja, nebo vedro, topli jesenji dani. Prolazak vlaka preko kamena akvadukta nad rijekom srednje širine. Na drugoj strani brdo s okomitom liticom na vrhu. Vijugava cesta nestaje u šumi. Obradena polja uokviruju zasadi vinove loze. Od životinja, usputni lavež iz susjednog dvorišta i nešto golubova oko zvonika.

Škripa guma naglog kretanja trgne iz drijemeža čovjeka pod pergolom. On pogleda na sat, ustane, uđe unutra i pristavi vodu za čaj. Časak potom pred kućom se jedan za drugim zaustavljaju dva bijela automobila. Tri sata kasnije na pločnike gradića u predvečernju šetnju izlaze stanovnici sa suprugama i djecom.

Kako je nastao roman ‘Korov’? Po riječima autora, postojala je skica: *a/ čista naracija (bez vraćenih riječi), b/ konverzacija bez objašnjenja (nimalo teatralno), c/ monolog unutarnji, d/ monolog ponovo vraćen (kad se ulazi u najneznatnije misli lika), e/ monolog izražen (gotovo teatralan), f/ pisma, g/ dnevni, h/ snovi (ali vrlo oprezno da se pritom ne prolje).*... To sve odgovara, samo što je bilo prvo? Forma ili sadržaj? Kokoš ili jaje? Ukoliko sve počinje od kokoši, u pravilnom poretku mjestašce ponavlja kuharevu istinu. U suprotnom slučaju gafu razvučenosti pristupa sezonsko izvršenje. Na šahovskoj ploči egal situacija. Franz Liszt je potpuno opčinjen Paganinijevim koncertom. Zaključuje kako *...dosad o umjetnosti nije baš ništa shvaćao. Danas je sasvim novi čovjek. U bijedi i bespomoćnosti ako treba, ali živjeti samo za stvaralaštvo. I ne dozvoliti sebi nikakva nastupa, sve dok tehničko savršenstvo ne zajamči potpuno ostvarenje sazrelih ideja.*

U crnobijelom svijetu zaključak je slijedeći: pitanje je simbol. Odgovor je forma.

Nebo ispresjecano tramvajskim žicama. Noć, mjesečina, osvijetljeni put do kuće na brdašcu. Vijuganje papirnatog aviona nad ravnim i kosim krovovima. Tamni prozori oživjelih ulica. Auto obilaznica što je zgrade pridržavaju velikim nosačima. Sjena malog jedra na mirnoj površini pod gusto iscrtanim noćnim svodom. Parada jednog trubača i petorice akrobata. Nacrtani znaci oluje na ispucaljoj fasadi koji pogađaju papirnatu letjelicu. Slova i brojevi preko cijelog horizonta. Ateriravši, to čine savršeni ovali latica i listova. Humanoid zauzima prostor i širi ruke da sve to obujmi. Odrezani dio kruga s gradom, uštapom i zvijezdama. Ljudska prilika raširenih ruku pred vrhovima plamtećih zraka. Sad je već jako mala. Kada sunce zaranja u ušće široke rijeke daleko na obzorju i najveće stvari postaju neznatne.

Elementi su to koji suvišnom čine svaku ironiju, svaki, inače spasonosni, zaokret na kraju.

Dopisna partija šaha. Protivnik nepoznat, igra je rezultat novinskog oglasa. Potezi svakog tjedna na pretincu u pošti. U petak stižu, ponedjeljkom slanje. U međuvremenu život normalan, voze se kola, jede se juha. Otvara se kuverta, na listu papira napisana šifra. U spavaćoj sobi, na jednoj strani kreveta spremna čeka pozicija. Nova situacija. Kratko razmišljanje prije zatvaranja svjetla. Dugo razmišljanje u mračnom ambijentu. Na čistini zaboraviti lovca, nije li to zamka?

Za to vrijeme na drugom katu neke zgrade. Ili neke kućice, na osami ili u nizu. Tabla je u kuhinji na kredencu. Cvrkut iz dvorišta, žamor iz radio aparata. Zbog čega se odmah misli da je riječ o ženi? Ni muški šoferi više nisu u većini. Zbog čega odmah slučaj tretirati romansom? Ako je nedjelja popodne zbog čega među šetačima suprotnog spola tražiti lukavog rivala? U kuhinji uzdah olakšanja - hu, nije ga pojeo, bojao se da je zamka.

Večernja uspostava narušene ravnoteže. Dobro je kad za to postoji provjereno sredstvo. Prohodati istim putem, na primjer. Pričekati da poznati prizori sigurnost vrate koraku.

Postoje li oni koji stabilnost traže u nepoznatom?

Ta je pomisao nedobrodošla jer priziva usporedbu. Koja, čak samo i da iskrsne u prikrajku svijesti, već svojom prisutnošću otežava da se nešto sâmo oblikuje iznutra. Ili da kamen smutnje na miru, svojim tempom, propadne u dubine proživljenosti. Jer je uvijek jedan, po nečemu, više ili manje od drugoga. Pitanje i jest jedino u tome tko je tog trenutka bliži samome sebi; taj odmah i ovog drugog odvlači svojim putem, naravno. Ipak, osvrće se, možda malo i uspori, ili ubrza, logično, a što drugo, kad je ovaj sada tu; drugi izvan sebe, hrli, gubi dah, nikako dostići. Odagnati usporedbe, to je prvi preduvjet.

Šetnja istim koracima. I neka nema među njima razlike; u monotonom ritmu, s pogledom na poznato, a ipak vani, negdje, u kretanju. I što uopće nije nevažno - odgovarajućom brzinom.

Kad sunce zađe, ptice odlaze na spavanje. Sve osim galeba na petlji Heinzlove i autoputa. Tamo je naime rasvjeta tako jaka da je njemu stalno dan. To je opasno, zabrine se jedne noći šofer na semaforu, to ne može potrajati. Za dva tri dana zaspat će usred zamaha krila, aterirati možda na neki šleper i kad se probudi to je već Strada del Sole, tu je već Rim. Da, ali što ako ga prizemlji trenutak prije. Glava neprestano u torbi za galeba s petlje.

Šofer razmišlja o velikim dostignućima, složenim konstrukcijama zahvaljujući kojima navečer može biti malo duže budan. Došljak s druge planete tu će aktivnost mirne duše proglasiti suvišnom. I kad uzme svoje računalo, total će izmjeriti da se više od 50% sveukupnog kapaciteta troši na slične nepotrebnosti.

Da, treba svjetla, jer u mračnoj bi ulici ulična razbojstva zacijelo cvala. No, ona su zacijelo započela s izumom kanalizacije. A samo bi bezumnik tada, za svaki slučaj ipak ostavio smrad, 'pusti, nikad se ne zna'.

Tko zna kako su to ovi s druge planete kod sebe riješili.

Jedinac, kada govori o bratstvu, jasno da ne misli na krvno srodstvo, nego na ideju. Politički termin. U načelu pozitivan. Iako jedni kažu da svaka kolektivna iracionalnost nužno vodi u kaos, spominju i teža imena. A svaki čovjek nužno nastoji proširiti ideju čim je ima. Čim luđa tim je sigurniji. Čim je sigurniji, više ga slušaju. Drugi kažu da vrijeme mijenja čovjeka, iako se dotični s time ne slaže, želi ostati vjeran ideji. To je ono što ga drži. Ako treba zakoračiti u prazno, on će i taj korak učiniti. On postaje simbol. Da je ideja važnija od života. S vremenom ipak biva jasno da život opstaje a ideje nestaju. Dotični se ponovo ne slaže, on misli da je ideja vječna. I da je život s njom neizmjereno bogatiji.

Pascal: 'Ako život vječni ne postoji, a ja u njega vjerujem, ne gubim ništa. Ali ako postoji, a ja u njega ne vjerujem, plaćam vječnom smrću.'

Iz izrečenog proizlazi da je dotični u pravu, uz prisutan dojam da čak i ideja treba imati svoje mjesto. Prevedeno, jedinic neka govori o bratstvu, ali u sebi.

Kad se pogled skrene lijevo vidi se dio prozora. On je crn, vani je noć. U tamnom pravokutniku tri bijele točke čine trokut. Okrenut lijevim vrhom prema dolje. U jesenjim se danima trokut oblikuje već u poslijepodnevnim satima. Doba je godine kad se kupuju krizanteme i pečeno kestenje. Nerijetko sasvim već i aktivira grijanje. U pravu su pjesnici što baš taj mjesec izdvajaju kao egzekutora. U pravu je i narod što na njegov prvi dan posjećuje groblja. U pravu je i on, jedan mora biti najgori. Prvi i zadnji to nikako ne mogu jer su prvi i zadnji. Proljetni, ljetni i listopad su prelijepi. Bilo je između njega i veljače. Kiša je govor novembra, braneći veljaču tračaju mačke. Subjektivno, jer i suha je studen već dovoljno nepodnošljiva.

Dječak bi da odmah pada snijeg. I on je u pravu, koja to planeta ima, da odjednom pada snijeg. Samo i njega treba čekati. A dječak želi da ga snijeg iznenadi, odmah, sada, ne bi ga baš čekao. Ipak mora. Uvijek to čekanje, grčki bi se stiglo naučiti na razne stvari kroz život čekajući. Samo da se na vrijeme krenulo.

Katatonički sadržaj sjedi u udobnoj, prozirnoj fotelji fiksno spojenoj na kućište. Sve zajedno nalazi se u kupoli ovalnog oblika. Ona je s obzirom na livadu, postavljena uspravno. Kupola, kućište i fotelja iz jednog su komada. Napredan tehnološki sistem fotelji dozvoljava pomicanje naprijed-natrag, gore-dolje. Moguće je, iznimno, i da cijela kupola poskoči. Katatonički sadržaj djeluje kao servis, odgovara rješenjima na maglovite ideje postavljene od strane protagonista. S njima je, putem mogućnosti kupole, u izravnoj bežičnoj vezi. Prozirnost kupole protagonistima olakšava komunikaciju ostvarivanjem vizualnog kontakta. Nekad možda i pretpostave da njihov referent nije jedini takve vrste, ali takve pomisli uopće ne slijede, jer ih se to ni najmanje ne tiče.

Treba još dodati kako je dotičan katatonički sadržaj zadužen za sve protagoniste u regiji.

Gledati film strave i užasa korisno je za tretman vegetativnog živčanog sustava. Sasvim se bez posljedica, ali temeljito uplašiti, osjetiti navalu suza u najvećoj napetosti; dok je scena još vrlo pitoma nazrijeti naznaku opasnosti u rafiniranom režiserskom postupku - u vlaku što projuri, možda odnoseći mir i harmoniju koja je dotad u gradiću vladala; ili prazan prozor kupea možda znači da se netko iskrao. Možda je u prošlosti u gradiću učinjena nepravda... Eh da, tako je privlačno zaplirati čvorove, nezgodno je što rasplet nikad nije na visini. Možda bi rješenje bilo potaknuti iznenadan strah nizom nepovezivih prizora - apstraktan horror film. Gledatelj, kupujući karte, za blagajnom ostavlja sve ono što pretpostavlja njegov misaoni sustav. Ulazi u dvoranu, zauzima mjesto bez ikakvog predumišljaja; svijesti kao izravnote plohe nekog, recimo kaučuka, na koju će predstojeće slike ostaviti prve otiske. I onda se pošteno prestrašiti, bez bljutavog okusa banalne odgonetke.

Pred pisca to postavlja samo naoko revolucionaran zadatak: nije li u formu i inače ugrađena nužnost da se priču predstavi dotad nepostojećim stilom? No kad bi se čak i uspjelo apstraktnim slikama proći njenim putem, čemu se iscrpljivati na žanru?

Naravno, zbog novca.

Zimi je lakše biti sažet. Pogotovo kad grijanje ne radi besprijekorno i pitanje je trenutka kad će se združeni negativni stupnjevi probiti kroz naslage odjeće. Rijetki su opsežni pasaži prosinačkim poslijepodnevnim prizorima. U slučaju da je pisac malo deblji, poslužit će se eufemizmom: dogorjele su klade do nokata. Vitkiji ni za to nema vremena, jedva litota: crnac na Grenlandu. I nimalo ne mari za razmažene čitaoce, kolege iz profesije i gospodu teoretičare. Osim toga, ne smjenjuju li se epohe na njegovoj koži, ne oblikuje li se pod njegovim prstima svjedočanstvo?... Precizno i neumoljivo motreći sadašnjost, on proizvodi povijest. Vjeruje se onome tko je uvjereniji u svoju istinu. Pisac prihvaća činjenicu: postotak izjednačenosti čovjeka s njegovom istinom upravo je proporcionalan postotku proglašavanja te istine univerzalnom. To strahovito oružje ovoga je puta u pravim rukama. Pisac vadi noge iz rashlađene pećnice odlučan odrediti okvir sveukupnosti: presudna je toplina.

Zimi, usamljenik se smješta za stol smješten točno na sredini između dvije plinske peći međusobno udaljene devet metara. Crnog vina u čašu natoči do pola, ostalo voda. Iz ladice na stol izvadi pregršt papira i dvije knjige. Osluhne da li peći dobivaju dosta plina. Uranja u materiju, rješava problematiku jedne knjige, raspoloživo znanje nadopunjujući podacima iz druge. Napinje se do krajnjih granica, aktivira sve raspoložive moždane stanice. Uzdrhti od napora i poseže za okrijepom. Ignorira svrab koji potječe s epitela donjeg, lijevog ekstremiteta. Maše rukama da odagna sve prisutniju pomisao kako bi najbolje bilo da odgovor padne s Marsa braneći vjeru u unutarnju sposobnost svakog čovjeka da mišlju preskoči vijekove i prekorači oceane. Nošen snagom misaonih valova putuje na krajnju točku juga, stojeći na komadu leda ispred Punta Arenas postavlja zaključno pitanje: Jesam li dostatan? Južni pol odgovara: Jest ako vjeruješ da nikome nisi odgovoran, da ničemu nisi potreban.

Povratak za stol, problem više nije bitan, usamljenost zimske večeri odlazi u drugi plan.

Jednaki komadi vremena slažu se uredno poput kockastih ciglica cijelom prostorijom. Ona ima formu izviđačkog šatora za tucet izviđača. A stanar sve manje prostora. Zasad još slobodno može ispružiti ruke, čak i poskočiti, iako to s vremenom sve rijeđe čini. Pogotovo otkako je otkrio da se na mjestu na kojem najčešće sjedi podloga izlizala, čak malo i uleknula. Ako prekriži noge, pažljivo namjestivši stopalo u već postojeću udubinu i strpljivo pričekava, ona biva sve niža. Dok oko njega vrijeme gradi svoje zidove. Uvijek će ostati dosta prostora za razgibati prste ukoliko vrijeme raspolaže ciglama jednaka oblika. Stanar će imati poteškoća jedino ako poželi posve promijeniti poziciju. Samo zašto bi je mijenjao kad mu i bilo koja druga, u najboljem slučaju, može pružiti to isto? Zato jer i takvu pomisao treba uzeti u obzir. Jer uvijek se rodi, stanar je toga svjestan, potreba za promjenom. Njoj se nije moguće ne odazvati. Nije moguće kompletno zagospodariti, nego tek u svojim granicama.

---

* *grenier*, (franc.) - od lat. granarium, de granum - tavan, pod, žitnica; najviši dio zgrade namijenjen čuvanju žita; također i najviši dio kuće, pod gredama; *être logé au grenier* - stanovati u potkrovlju; *greniers publics* ili *greiners d'abondance* - tavani javni ili tavani izobilja, skladišta ustanovljena od Konvencije, gdje se čuvaju rezerve žita za godine gladi; *en grenier* - način punjenja broda robom sa škvera.

